

Respectul vieții private și al demnității persoanei umane în reglementarea Noului Cod Civil

I. Precizări prealabile

Drepturile personalității reprezintă o **instituție** nou introdusă de codul Civil, prin Capitolul II - „Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente”, din Titlul II „Persoana fizică”, a Cărții I – „Despre persoane” din Codul Civil (articolele 58-81); Noțiunea de drepturi ale personalității, cuprinde practic Drepturile privitoare la viața privată și demnitate, drepturi indisolubil legate de existența însăși a ființei umane, apar conturate odată cu intrarea în vigoare a Noului Cod Civil („NCC”), în denumirea marginală a articolului 58. Alineatul (1) al acestui articol care prevede că: *”Orice persoană are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege”*. Alineatul (2) – *”Aceste drepturi nu sunt transmisibile”*.

II. Viața privată și demnitatea persoanei umane. Cadrul legal național și european

La 7 octombrie 1993, România a aderat la Consiliul Europei și a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului („CEDO” sau „Convenția”) la data de 20 iunie 1994, pentru a garanta respectarea de către statul român a drepturilor consacrate de Convenție și supunându-se, astfel, jurisdicției și controlului Curții Europene a Drepturilor Omului („Curtea Europeană”).

Deși Constituția României, în forma sa republicată în anul 2003 („Constituția”) garantează, în termeni generici, în cuprinsul art. 1 alin (3), *„[...] demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, [...]”*, statornicirea și în NCC a acestor drepturi a fost de bun simț cel puțin, având tocmai scopul garantării lor efective și al oferirii unui mecanism de reglementare mai riguros și mai detaliat în materie, în acord și cu normele internaționale.

III. Dreptul la liberă exprimare

Potrivit art. 70 alin. (1), *„orice persoană are dreptul la libera exprimare”*. Textul menționat transpune în parte dispozițiile art. 10 din CEDO.

NCC consacră libertatea fiecărui individ de a-și expune public ideile, gândurile, credințele, idealurile sau aspirațiile, fără a fi nevoit să le justifice ori să demonstreze caracterul justificat al lor (sub condiția de bun simț și care se impune într-o societate evoluată la care tindem, de a nu leza neîntemeiat interesele altcuiva). Evident, articolul menționat poate avea aplicabilitate, în principal, în domeniul mass-media și în secundar fiecărui cetățean obișnuit, sau viceversa.

De reținut este faptul că libertatea de exprimare nu este absolută. În acest sens, NCC face referire la dispozițiile art. 75 din cuprinsul aceluiași act normativ care, la rândul său, reprezintă o normă de trimitere generală către *„[...] lege sau de convențiile și pactele internaționale privitoare la drepturile omului la care România este parte”*.

Prin urmare, din coroborarea dispozițiilor NCC, ale Constituției [art. 30 alin. (6) și (7)], precum și cele ale CEDO [art. 10 alin. (2)], rezultă că limitele libertății de exprimare vizează două idei centrale: libertatea de exprimare nu poate prejudicia (i) interesele particulare (drepturile personalității) unei alte persoane și (ii) interesele superioare ale societății (ce rezidă din suveranitatea statală).

IV. Dreptul la viața privată

Această reglementare este prevăzută în art. 71 NCC- orice persoană are dreptul la respectarea uneia dintre cele mai importante libertăți ale ființei umane: *viața privată*. Nimeni nu poate fi supus vreunor imixțiuni în viața intimă, personală sau de familie, nici în domiciliul, reședința sau corespondența sa, fără consimțământul său ori fără respectarea limitelor prevăzute la art. 75 NCC. Este, de asemenea, interzisă utilizarea, în orice mod, a corespondenței, manuscriselor sau a altor documente personale, precum și a informațiilor din viața privată a unei persoane, fără acordul acesteia

ori fără respectarea limitelor prevăzute la art. 75 NCC. Trebuie să amintim aici ca legiuitorul prin Articolul menționat privitor la viața privată reprezintă o transpunere a dispozițiilor art. 8 CEDO.

Noțiunea de „*viață privată*” include așadar, următoarele: domiciliul, corespondența, imaginea, mediul înconjurător, viața cotidiană, conjugală, sănătatea, prietenii, petrecerea timpului liber, aspectul privat al muncii profesionale etc. Curtea Europeană a stabilit că viața privată poate suferi restrângeri sub aspectul protecției atunci când este vorba despre o persoană care pune în contact, în mod volitiv și conștient, viața sa personală, privată, cu cea publică (de exemplu, politicienii sau vedetele), rezultând o linie sensibilă între dreptul la liberă exprimare, pe de o parte și cel privind viața privată, pe de altă parte.

În cuprinsul art. 71, NCC are în vedere, *lato sensu*, un „teritoriu” intim, privat, cu privire la care orice ființă umană are drepturi exclusive și cu privire la care nu doar NCC, dar și Constituția și CEDO interzic imixtiunile nejustificate.

Pentru a fi cât mai corecți, ca de fiecare dată când citim o lege va trebui să o coroborăm și cu legea supremă numită Constituție. Astfel din conținutul acesteia aflăm că limitele generale la care face referire art. 75 NCC, nu sunt singurele, existând și situații speciale evidențiate în reglementare, care limitează caracterul absolut al dreptului la viața privată, cum ar fi:

- art. 27 alin. 2 din Constituție, *dreptul la viața privată poate suferi restrângeri în cazul a) executării unui mandat de arestare său a unei hotărâri judecătorești, b) înlăturării unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane său cel al c) apărării securității naționale său a ordinii publice.*
- art. 8 alin. (2) din Convenție, *este admisă ingerința unei autorități publice în exercitarea dreptului la viața privată dacă aceasta este o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.*

V. Dreptul la demnitate

Deși o componentă a dreptului la viața privată, NCC consacră prin art. 72, în mod distinct de aceasta, *dreptul la demnitate*.

Reglementare în NCC a dreptului la demnitate poate fi considerată o consecință legislativă firească, survenită inclusiv ca urmare a dezincriminării infracțiunilor de insultă și calomnie din Codul Penal

Sub aspectul conținutului dreptului menționat, potrivit art. 72 alin. (2) NCC, „*este interzisă orice atingere adusă onoarei și reputației unei persoane, fără consimțământul acesteia ori fără respectarea limitelor prevăzute la art. 75*”.

Onoarea reprezintă o calitate înnăscută a ființei umane, înglobând o serie întreagă de sentimente ce pot rezulta din interacțiunea omului cu alți oameni, din percepția ființei umane despre sine (integritate morală, probitate, corectitudine). Reputația, la rândul său, reprezintă părerea publică despre cineva și rezultă din modul de comportare a omului în societate, ceea ce înseamnă că dacă suntem 7 miliarde de oameni sunt tot atâtea reputații.

Consacrarea dreptului la demnitate are o evidentă componentă sancționatorie pentru cei care îl încalcă, în subsidiarul căreia apare și latura reparatorie a prejudiciului de imagine suferit.

VI. Dreptul la propria imagine

Prin art. 73, NCC consacră dreptul ființei umane la propria imagine. Legiuitorul nu definește noțiunea de „*imagine*”, însă potrivit art. 73 alin. (2) NCC, „*în exercitarea dreptului la propria imagine, ea poate să interzică ori să împiedice reproducerea, în orice mod, a înfățișării sale fizice ori a vocii sale său, după caz, utilizarea unei asemenea reproduceri*”, conferind așadar, o complexă enumerare a situațiilor în care o ființă umană își poate proteja propria imagine și voce.

Trebuie menționat aici și implicațiile care au fost generate în materia dreptului proprietății intelectuale. Reglementarea art. 73 NCC aduce modificări legislației din materia dreptului proprietății intelectuale (Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe). Astfel, potrivit art. 21 pct. 1 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, „*articolul 88 [din Legea nr. 8/1996.] va avea următorul cuprins: (1) Utilizarea unei opere care conține un portret necesită consimțământul persoanei reprezentate în acest portret, în condițiile prevăzute de art. 73, 74 și 79 din Codul civil. De asemenea, autorul, proprietarul său posesorul acesteia nu are dreptul să o reproducă ori să o utilizeze fără consimțământul succesorilor persoanei reprezentate, timp de 20 de ani după moartea acesteia, cu respectarea și a dispozițiilor art. 79 din Codul civil. (2) În lipsa unei clauze contrare, consimțământul nu este necesar dacă persoana reprezentată în portret este de profesie model său a primit o remunerație pentru a poză pentru acel portret. De asemenea, existența consimțământului se prezumă în condițiile art. 76 din Codul civil*”.

VII. Atingeri aduse vieții private

Legiuitorul, prin art. 74 NCC, vine și reglementează ca un deznodământ al reglementării privind dreptul la viața privată (și, implicit, al dreptului la demnitate și imagine), situațiile exemplificative în care sunt încălcate drepturile privind viața intimă și privată, respectiv: intrarea său rămânerea fără drept în locuință, interceptarea fără drept a unei convorbiri private, captarea ori utilizarea imaginii sau a vocii unei persoane aflate într-un spațiu privat, difuzarea de știri fără acordul persoanei în cauză, difuzarea sau utilizarea documentelor personale, inclusiv a datelor privind domiciliul, reședința, precum și numerele de telefon ale unei persoane sau ale membrilor familiei sale, fără acordul persoanei căreia acestea îi aparțin, difuzarea de material conținând imagini privind o persoană aflată la tratament în unitățile de asistență medicală, sau a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate, în legătură cu boala și alte diverse fapte, fără acordul persoanei îndreptățite sau al familiei, totodată unele fapte pot face obiectul unor infracțiuni reglementate în Codul Penal, prin întrunirea elementelor constitutive ale respectivelor infracțiuni.

Art. 76 NCC reglementează prezumția de consimțământ când însuși cel la care se referă o informație sau un material le pune la dispoziția unei persoane fizice ori persoane juridice despre care are cunoștință că își desfășoară activitatea în domeniul informării publicului, nefiind necesar un acord scris al celui la care se referă informațiile, consimțământul pentru utilizarea acestora fiind prezumat.

VIII. Consecințe ale nerespectării drepturilor privind viața privată și demnitatea umană

Potrivit art. 253 NCC, dacă unei persoane fizice i-au fost încălcate sau amenințate drepturile nepatrimoniale, aceasta din urmă poate solicita instanței să dispună a) interzicerea săvârșirii faptei ilicite, dacă fapta prejudiciabilă este iminentă (nu s-a produs încă), b) încetarea încălcării și interzicerea pentru viitor, dacă fapta ilicită este în curs de săvârșire, sau c) constatarea caracterului ilicit al faptei, dacă aceasta s-a produs.

De asemenea, trebuie știut că pentru restabilirea dreptului pretins, NCC prevede că instanța îl poate obliga pe cel care se face răspunzător de săvârșirea faptei prejudiciabile, să îndeplinească orice măsuri socotite necesare în acest sens. Astfel situațiile aplicabile în acest caz sunt următoarele: a) obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii de condamnare și b) orice alte măsuri necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului cauzat.

Important de precizat este faptul că persoana prejudiciată poate solicita despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul (material și/sau moral) ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile.